

ІСТОРИЧНИМИ ШЛЯХАМИ СЛОБОЖАНЩИНИ

Віталій Іванчишен

У ході експедиційної поїздки на Слобожанщину процес збирання польового етнографічного матеріалу тривав на теренах чотирьох населених пунктів Валківського, Золочівського та Харківського районів Харківської області. Основними тематичними векторами дослідження краю були проблеми збереження культурного ландшафту, традиційного житла, ремесел, промислів і господарських занять слобожан. Продуктивним виявилось синтезоване вивчення різних галузей етнокультури. Зокрема, у процесі збирання усної історичної інформації інформанти деталізували свою розповідь як у просторовому контексті (демонструючи місцеві архітектурні пам'ятки, давні будинки тощо), так і в антропологічному вимірі (описуючи долі окремих представників громади в історичному процесі локального рівня).

З огляду на досвід минулорічного експедиційного виїзду, базовими пунктами було обрано смт Ков'яги та м. Валки — як найзручніші осередки транспортного сполучення досліджуваного регіону. Найефективнішим способом організації роботи стало формування двох груп по дві особи, що уможливило прискорити збір етнографічних матеріалів і джерельної бази.

Сучасні суспільно-політичні події, осередком яких є значна частина Слобожанщини, відбилися й на характері опитування. Скажімо, мешканці регіону з пересторогою ставляться до незнайомих приїжджих людей. Саме тому важливим напрямом початку роботи учасників експедиції стала співпраця з музейними осередками — Валківським краєзнавчим музеєм, Національним літературно-меморіальним музеєм Г. С. Сковороди (с. Сковородинівка Золочівського р-ну) та краєзнавчим музеєм смт Буди Харківського району. Загалом вдалося записати цікавий етнографічний матеріал

та візуалізувати його завдяки фото- та відеозйомці об'єктів і респондентів.

Велике значення мало попереднє вивчення історії досліджуваних сіл, що дало змогу не тільки спланувати маршрут експедиційного виїзду, але й суттєво деталізувати питальник щодо тих аспектів етнокультури, які найкраще представлені в населеному пункті. Таким прикладом, зокрема, став вибір смт Буди. Обрання для дослідження цього населеного пункту забезпечувалося тим, що проведення опитування збіглося зі святкуванням Дня селища. Цей факт певною мірою усунув комунікативний бар'єр, активізуючи спогади опитуваних та спонукаючи їх до спілкування. Створення й функціонування промислових заводів, які спеціалізуються на виробництві глиняного посуду та цегли, а також розбудова виробничої інфраструктури яскраво відобразилися в усній традиції мешканців селища. Усноісторичні відомості було посилено корпусом ілюстрацій музейних артефактів (унікальні зразки глиняного посуду, виготовлені та розписані місцевими майстрами).

Крім того, етнографічний інтерес становить громадський рух із охорони місцевих водойм і рибальства в Будах. Чи не кожен респондент наголошував на необхідності функціонування такого товариства й охоче розповідав про результати його діяльності.

Цікавим в історико-етнографічному плані є с. Сковородинівка (Золочівський р-н) на Харківщині, яке, на думку українських та іноземних дослідників, було джерелом натхнення Г. Сковороди і стало локусом його останнього спочинку. Опитані мешканці зауважили, що створення музею певною мірою врятувало село від зникнення. Незважаючи на те, що значну частку мешканців сучасної Сковородинівки складають дачники, все ж таки пощастило зафіксувати відомості із усної історії й автентичні матеріали, які сто-

суються народних жител і господарських занять у цьому селі.

Заключним етапом експедиційного виїзду стало проведення науково-практичної конференції «Другі Грабовські читання», програмою якої було передбачено організацію заходів із популяризації етнокультури українців, зокрема, проведення круглого столу «Стан та перспективи розвитку валківського гончарства» й етнологічного практикуму «Рід. Дім. Ландшафт. Пам'ять». За окремим актуальним напрямом конференції тривала робота з учнями Малої академії наук України. Тематика доповідей молодих краєзнавців охопила питання ярмаркової культури, розвитку осві-

ти, явища кобзарства та збереження культурного ландшафту Валківського району. На завершення наукового форуму виступили троїсті музики на чолі з М. Губським, які, зібравши тексти місцевої пісенної традиції та фольклору, представили їх у супроводі старовинних народних інструментів.

Експедиційний виїзд і наукова конференція ще раз засвідчили, що ефективність збору й подальшого осмислення етнографічних матеріалів зростає за умови тісної співпраці між науковцями, краєзнавцями, музейними працівниками та небайдужими мешканцями досліджуваних населених пунктів.

ДІМФЕ